

ВІДГУК

офіційного опонента

на дисертацію Щурик Ірини Михайлівни

“ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ЧИННИКИ ОПТИМІЗАЦІЇ ВНУТРІШНЬОЇ КАРТИНИ ЗДОРОВ'Я ПІДЛІТКІВ З НАБУТИМИ ВАДАМИ ОПОРНО-РУХОВОГО АПАРАТУ”,

подану на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук
за спеціальністю 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія

Сучасна психологія в цілому і вікова та педагогічна психологія зокрема охоплює широке коло практичних задач, які потребують наукового осмислення та узагальнення. Одним з напрямів сучасних прикладних досліджень вікової та педагогічної психології є дослідження специфіки допомоги підліткам у скрутних життєвих обставинах, зокрема, у хворобі. Потреба реалізації якісної соціальної адаптації хворої дитини через комплекс психолого-педагогічних заходів завжди залишатиметься актуальною.

Підлітки, які з тих чи інших причин втратили здоров'я і потребують довготривалого лікування та реабілітації, вимагають особливої уваги психологів та педагогів. Підліткова криза підсилюється ненормативною кризою утрати здоров'я, що у сукупності з ще не сформованою Я-концепцією, браком життєвого досвіду ускладнює адаптацію до хвороби, перешкоджає як виздоровленню так і самореалізації підлітка. Потреба уніфікації системи психолого-педагогічного супроводу лікування чи реабілітації підлітка підкреслює актуальність роботи, поданої до аналізу.

Спроба вирішити складні завдання психологічної допомоги хворому підлітку у процесі реабілітації через переосмислення його ставлення до свого здоров'я, виражене в дисертації феноменом внутрішньої картини здоров'я, є цікавим та не тривіальним. Дослідження реалізоване на вибірці підлітків з набутими вадами опорно-рухового апарату, а його результати можуть бути

адаптовані у реалізації супроводу лікування чи реабілітації інших категорій хворих підлітків.

Зважаючи на вищесказане, можна стверджувати, що тема дисертаційної роботи Щурик І.М. “Психолого-педагогічні чинники оптимізації внутрішньої картини здоров’я підлітків з набутими вадами опорно-рухового апарату” є важливою і актуальною.

Положення наукової новизни дисертації, що торкаються широкого кола теоретичних і практичних проблем, а також основні наукові результати, які мають вагомое теоретичне і практичне значення, є важливими для подальшого розвитку психологічної науки.

Достовірність та обґрунтованість отриманих результатів та висновків, сформульованих у роботі, їх надійність і обґрунтованість забезпечена коректною постановкою проблеми дослідження, методологічним та теоретичним обґрунтуванням базових положень, поєднанням якісного та кількісного аналізу отриманого емпіричного матеріалу, застосуванням адекватних методів математичної статистики із залученням сучасних комп’ютерних програм обробки даних. При здійсненні інтерпретації результатів використовувались фундаментальні дослідження сучасних та класичних авторів.

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, що налічує 173 найменування (із них – 12 іноземними мовами), та 8 додатків на 36 сторінках. Робота містить 14 таблиць та 20 рисунків. Основний зміст роботи викладено на 170 сторінках; загальний обсяг дисертації становить 225 сторінок.

У вступі автором обґрунтовані актуальність роботи, мету та завдання, наукову і практичну цінність. Метою роботи дисертантки обрано теоретичне та емпіричне дослідження психолого-педагогічних чинників оптимізації ВКЗ підлітків з набутими вадами ОРА, яка реалізована через вирішення комплексу взаємодовньюваних завдань. Об’єктом дослідження визначено внутрішню картину здоров’я підлітків з набутими вадами опорно-рухового апарату. Предметом

дослідження є психолого-педагогічні чинники оптимізації внутрішньої картини здоров'я підлітків, які мають набуті вади опорно-рухового апарату.

У першому розділі дисертації «Теоретичні засади дослідження психологічних особливостей підлітків з набутими вадами опорно-рухового апарату» автором здійснено теоретичний аналіз літературних джерел з досліджуваної проблематики, розкрито зміст феномену «внутрішня картина здоров'я», проаналізовано погляди українських та зарубіжних науковців на це поняття, визначено структуру досліджуваного феномену, з'ясовано психологічні характеристики підлітків з набутими вадами опорно-рухового апарату.

Автор розкриває внутрішню картину здоров'я як складне динамічне утворення у самосвідомості людини, що містить суб'єктивне уявлення людини про своє здоров'я; усвідомлення своїх біологічних ресурсів і можливостей; самооцінку здоров'я, способи його підтримання та збереження; емоційні переживання, пов'язані із здоров'ям.

У розділі визначено структуру внутрішньої картини здоров'я підлітків з набутими вадами опорно-рухового апарату, згідно з якою її складають такі взаємопов'язані компоненти як сенситивний, емоційний, когнітивний, ціннісно-мотиваційний, поведінковий. Зміст кожного з компонентів ґрунтовно аналізується через призму здоров'я підлітка.

Експериментальне дослідження автора представлено у другому розділі «Емпіричне дослідження внутрішньої картини здоров'я підлітків з набутими вадами опорно-рухового апарату». Тут обґрунтовано концептуально-методичні й організаційні засади емпіричного дослідження динаміки внутрішньої картини здоров'я підлітків з набутими вадами опорно-рухового апарату, вибудовано стратегію й представлено програму емпіричного дослідження; репрезентовано основні результати та висновки його констатувального етапу.

Для емпіричного дослідження психологічних особливостей внутрішньої картини здоров'я підлітків з набутими вадами опорно-рухового апарату було підібрано комплекс психодіагностичних методик, який виявляє особливості ВКЗ у

складі сенситивного, емоційного, когнітивного, ціннісно-мотиваційного та поведінкового компонентів.

Особливої уваги заслуговує логічність та структурованість представлених етапів емпіричної частини роботи та їх обґрунтування, як то констатувально-діагностичний етап, проектувально-конструктивний, формувальний та контрольньо-оцінний етапи.

Результати діагностичних методів опрацьовані статистично, інтерпретація якісна та дає відповіді на завдання дисертаційного дослідження.

Авторську програму психологічного супроводу хворого підлітка яскраво представлено у третьому розділі – «Оптимізація внутрішньої картини здоров'я підлітків з набутими вадами опорно-рухового апарату». У цьому розділі автор обґрунтовує доцільність програми, опису зміст занять, наводить аргументи на користь її ефективності.

Автором визначено психолого-педагогічні чинники внутрішньої картини здоров'я підлітків з набутими вадами опорно-рухового апарату та обґрунтований чіткий зв'язок з кожним з її компонентів. Ірина Михайлівна описує психокорекційний потенціал оптимізації кожного з компонентів ВКЗ, та окреслює завдання цієї оптимізації.

Окремої уваги заслуговує постекспериментальне дослідження дієвості апробованої програми. Здійснений аналіз якості життя підлітка до та після участі в програмі доводить її ефективність. Доведено, що наслідком оптимізації ВКЗ в цілому та кожного компонента зокрема є збільшення толерантності до фрустрації підлітка, що є важливим показником дієвості програми. Дослідження показує, що будучи більш компетентним у сфері здоров'я, отримавши досвід довіри до свого тіла та навички керування своїми емоціями підліток екстраполює ці знання і його реакції стають більш конгруентними.

Серед **отриманих результатів** дисертаційної роботи важливо виділити такі: *автором визначено психологічні чинники внутрішньої картини здоров'я підлітків з набутими вадами опорно-рухового апарату, якими є: проактивна позиція у сфері здоров'я, здатність до саморегуляції, пов'язані з сенситивним компонентом ВКЗ;*

система ціннісних установок і орієнтацій щодо здоров'я, компетентність у сфері власного здоров'я; емоційно-мотиваційна компетентність, здатність до програмування своїх дій і поведінки; адекватність самооцінки і рівня домагань у сфері власного здоров'я; здатність до оцінювання та корекції способів досягнення результату відновлення та збереженні здоров'я фрустраційна толерантність та здатність до рефлексії. *Розроблено* й апробовано авторську програму оптимізації внутрішньої картини здоров'я підлітків з набутими вадами опорно-рухового апарату, що актуалізує педагогічні чинники її корекції. *Доповнено* та *уточнено* наукове уявлення про внутрішню картину здоров'я та її структуру в підлітковому віці, *встановлено* вплив набутої вади на ВКЗ в цілому та на її компоненти, зокрема, на сенситивний, когнітивний, емоційний, ціннісно-мотиваційний, поведінковий.

Практична значущість дисертаційного дослідження зумовлено обґрунтуванням необхідності психолого-педагогічного супроводу підлітків з набутими вадами опорно-рухового апарату. Результати роботи (зокрема, теоретичні узагальнення, виявлені структурні компоненти внутрішньої картини здоров'я, виокремлені критерії психологічної діагностики внутрішньої картини здоров'я підлітків з набутими вадами опорно-рухового апарату та дані емпіричних досліджень) можна використати при викладанні навчальних дисциплін «Вікова психологія», «Психологія здоров'я», «Спеціальна психологія», «Клінічна психологія» у вищих закладах освіти; в роботі практикуючих психологів, консультантів, психотерапевтів, соціальних працівників та ін.

Створена авторська програма оптимізації внутрішньої картини здоров'я підлітків з набутими вадами опорно-рухового апарату сприятиме покращенню ефективності профілактичних заходів і лікувально-реабілітаційного процесу підлітків з набутими вадами опорно-рухового апарату.

У дисертації здійснено узагальнення теоретичних та емпіричних результатів дослідження психолого-педагогічних чинників оптимізації внутрішньої картини здоров'я підлітків з набутими вадами опорно-рухового апарату, що представлено у висновках дисертаційного дослідження

Зміст автореферату Щурик І.М. відповідає матеріалу, викладеному в дисертації, передає головні положення, структуру і об'єм виконаної роботи.

Основний зміст і результати дослідження відображено у 9 наукових працях (3 – у співавторстві), з яких 5 – у виданнях, що включені до переліку фахових у галузі психології, 1 – у виданні, що внесено до реєстру міжнародних наукометричних баз, 1 – в іншому науковому виданні, 2 – у збірниках матеріалів наукових конференцій.

Грунтовне вивчення дисертаційної роботи та автореферату дозволяє зробити висновок про обґрунтованість наукових положень та висновків. Однак варто вказати на окремі недоліки та висловити такі побажання:

1. Вважаємо за необхідне та, зважаючи на міждисциплінарний характер дисертаційної роботи, під час теоретичного аналізу літературних джерел з досліджуваної проблематики, розкритті змісту феномену «внутрішня картина здоров'я», аналізі поглядів українських та зарубіжних науковців на це поняття, варто було б доповнити перший розділ концепціями: внутрішня картина хвороби (Л. Р. Лурія) та типи ставлення до хвороби на підставі акцентуацій характеру особистості (Іванов М. Я., Личко А. Є.). Врахування даних концепції ще більш підсилює б наукове підґрунтя психолого-педагогічної програми оптимізації внутрішньої картини здоров'я підлітків з набутими вадами опорно-рухового апарату.
2. Вважаємо, що при емпіричному визначенні особливостей та виокремленні психолого-педагогічних чинників оптимізації внутрішньої картини здоров'я підлітків з набутими вадами опорно-рухового апарату, значно б збагатило науковий доробок автора дослідження типів реагування на хворобу залежно від індивідуально-психологічних особливостей особистості підлітків, зокрема, їх темпераменту та характеру.
3. Не піддаючи сумніву емпіричну базу дослідження, в якому взяло участь 120 осіб (з них 60 осіб – здорові підлітки та 60 осіб – підлітки з набутими вадами опорно-рухового апарату), усе ж зауважимо, що надійність при визначенні психологічних чинників внутрішньої картини здоров'я підлітків

з набутими вадами опорно-рухового апарату значно б зросла, як би дисертант включив у вибірку ще одну контрольну групу осіб з вродженими вадами опорно-рухового апарату, здійснивши при цьому перехресний порівняльний аналіз між усіма трьома групами.

Висловлені побажання та зауваження жодним чином не знижують загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження, яке містить актуальні і важливі науково обґрунтовані теоретичні та емпіричні результати, що свідчить про успішне вирішення автором проблеми пошуку та обґрунтування психолого-педагогічних чинників оптимізації внутрішньої картини здоров'я підлітків з набутими вадами опорно-рухового апарату.

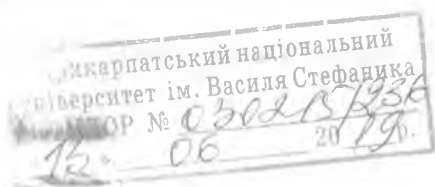
На підставі проведеного аналізу дисертації та автореферату можна стверджувати, що дисертація Щурик Ірини Михайлівни «Психолого-педагогічних чинників оптимізації внутрішньої картини здоров'я підлітків з набутими вадами опорно-рухового апарату» є цілісним самостійним завершеним науковим дослідженням, що має на меті теоретичну та практичну значущість, наукову новизну. Дисертаційне дослідження відповідає вимогам, що висуваються до кандидатських дисертацій «Порядку присудження наукових ступенів», затверджених постановою Кабінету Міністрів України № 656 від 19 серпня 2015 року, а її автор, Щурик Ірина Михайлівна, заслуговує на присвоєння наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія.

ОФІЦІЙНИЙ ОПОНЕНТ:

Декан медико-психологічного факультету
Національного медичного університету
імені О. О. Богомольця,
доктор психологічних наук, доцент,
професор кафедри загальної і
медичної психології

ФІЛОНЕНКО М. М.

Handwritten signature and date: '12.06.19'.